

Az első hegedűkészítő nő Amerikában – Ferenczy Alvina

(1890. január 16. Berlin–1971. május 13. USA, Florida)

Roberto Regazzi olasz hegedűkészítő és szakíró írását olvasva – amelyben a 125 évvel ezelőtt született Ferenczy Alvinára emlékezik – figyeltünk fel a Los Angeles Sunday Herald 1908. november 29-i számában megjelent újságcikkre, amely egy kiváló magyar hegedűkészítő hölgyről szól, akinek nevét azonban hiába keressük a szakma történetét ismertető munkákban. Először lássuk, mit tudunk ennek a méltatlanul elfeledett hölgynek a családjáról, majd következnek a Los Angeles Sunday Heraldban „The only woman who makes violins” (Az egyetlen hegedűkészítő nő) címmel megjelent cikk, valamint Roberto Regazzi írása, amely a „The Strad” zenei folyóirat 2015. évi augusztusi számában található, „Carving a pioneering Path” (Járatlan ösvényen utat törve) címmel.

Dr. Tímár András „A magyar hegedűkészítés története” című könyvében olvashatjuk, hogy Ferenczy Alvina édesapja, Ferenczy-Tomasovszky Károly hegedűkészítő (1863 – 1908) Zach Tamásnál tanult Bécsben, majd hosszabb ideig Pesten dolgozott Schunda Vencel János műhelyében, ahol számos hegedűt készített. Budapesti műhelye a VI. kerület Dalszínház utca 4. sz. alatt volt. 1888-ban Berlinbe, 1895-ben Rotterdamba, 1902-ben pedig az Egyesült Államokba költözött. Karel Jalovec írja róla, hogy 1900-ban szép vonós kvintettjével első díjat nyert Hágában, de már tanonc korában első díjat kapott Pesten is. A továbbiakban Dr. Tímár András könyvéből idézünk: *Tóth János Nemessányi után a legkiválóbb magyar hegedűkészítőnek tartotta. Ha ez túlzás is, kétségtelen, hogy munkája jelentős színvonalat képvisel. Itthon készült hangszerreit dr. Geyer nem találja tetszetősnek, de kiemeli jó hangjukat. Henley a rotterdami évek termését már esztétikailag is kedvezően ítéli meg, legalábbis a fa és a lakk vonatkozásában. (A hangról ő is dicsőően nyilatkozik: kellemesnek és erősnek minősíti.) A modellről – Stradivarit követte – eléggé felemásak a vélemények: Vannes szerint „nagyon okos”, Henley szerint viszont „különösebb koncepció nélküli”. A cédulán kívül „Ferenczy T. Károly” bejegyzéssel is megjelölte hangszerait. Ez kézírással is előfordul. Ferenczy T. Károly tanítványa volt 1896-1902 között a kitűnő rotterdami hegedűkészítő, Eugen Eberle (szül. 1885, Rotterdam), a neves csellista fia.* És most következnek az amerikai újságcikk, amely a Los Angeles Sunday Herald, 1908. november 29-i számában jelent meg:

Az egyetlen hegedűkészítő nő

Hogy egy 18 éves, csodálatos tehetséggel megáldott hölgy ráadásul még több tízezer dollárt érő titok birtokában is legyen, ez elegendőnek tűnik ahhoz, hogy elcsavarja egy leány fejét. De ez a rendkívüli fiatal hölgy, aki ilyen vagyonnal rendelkezik, nagyon megfontoltan gondolkodik. Ő az egyetlen hegedűkészítő nő a világon, és az általa készített hangszereket több száz dollárért adja el. Tehetségét édesapjától, a néhai Ferenczy Károlytól örökölte, aki kora legkiválóbb hegedűkészítője volt. Tőle örökölte a számára sikert hozó, csodás mesterségbeli titkot – a nevezetes cremonai lakk összetételét –, amiről többen azt állítják, hogy ez volt a több száz évvel ezelőtt élt, világhírű hegedűkészítők titka. Egész életében – Magyarországon, ahol született, majd Ausztriában, Németországban és Hollandiában, egészen a múlt esztendőig, amikor gyógyulása érdekében a távoli Amerikába jött – örökte a titkot, és nem árulta el még fiatal leányának sem, aki tőle örökölte tehetségét, és akit rendkívül szeretett. Gyakran mondogatta: „A lányom egyszer talán férjhez megy, és ezért nem akarom neki megmondani, hogyan kell a lakkot elkészíteni.” Végül aztán, az elmúlt tavasszal, a halálos ágyán elárulta neki a titokzatos receptet. És neki ajándékozta két régi cremonai hegedűnek: Paganini Guarneriusának a modelljét – ezt a hegedűt a genovai helyhatósági palotában őrzik éjjel-nappal –, és Sarasate Stradivariusának a kópiáját, amely a spanyol királynő tulajdonában van. A hangszereknek és édesapja örökségének birtokában, Ferenczy Alvina saját műhelyt nyitott New Yorkban (West-Side), a 60. utca 101. szám alatt.

Ebben a helyiségben, ahová besüt a nap, találunk meg ezt a fiatalságot sugárzó, művészi mintázatú kötényt viselő hölgyet, amint éppen munkája fölé hajol. Kimondottan szőke, germán típus, kerek arccal, benne gödröcskével. Arckifejezése szeretetre méltó, tekintete bájos és nyílt. Festői látvány, ahogy pompásan felszerelt munkaasztalánál dolgozik, rajta a szokatlan külsejű szerszámokkal. Éppen egy ismert koncertező művész számára csinál hegedűt. A Miss de Ferenczy által készített hegedűkhöz felhasznált valamennyi fa Magyarországról való. Többnyire a jávorfa egy különleges fajtája ez, amely igen kemény és jó száraz. Általában törekszik arra, hogy legalább 40 vagy 50 hegedű számára legyen késznél faanyag, hogy a lehető leggyorsabban tudjon dolgozni, és havonta két hegedűnél több kerüljön ki a keze alól. A most készülő hangszer fája több mint 250 éves lucfenyő, amihez édesapja akkor jutott hozzá, amikor néhány évvel ezelőtt újjáépítették Budapest egyik történelmi nevezetességű templomát. Megvette az orgonát és néhány padot, majd a fát méretre vágta. Mindegyikbe bevészte a nevét. Amikor elköltözött Budapestről, a fát eladta. Egy év múlva visszavásárolta, de kénytelen volt tízszeres árat fizetni érte. „Nem tűnik különösnek az Ön számára, hogy olyasmivel foglalkozik, amihez a többi fiatal lány nem ért?” – kérdezem. „Nem, egyáltalán nem, életem álma volt ez” – válaszolja bájos, történelmi hangon, és ez még különlegesebbé teszi személyiségét. Aztán elmondja, hogy gyermekkorában őta minden másnál jobban érdekelték a hegedűk. Amikor kisgyermek volt nem babázott, nem játszott azokat a játékokat, amit a többi gyerekek szokott. Hágában – ahol gyermekkorának

The Only Woman Who Makes Violins



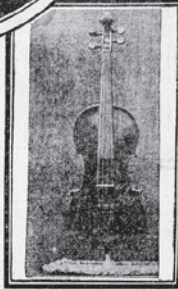
Putting on the Last Coat of Varnish.



Alvinia de Ferenczy at the Age of Twelve. When She First Began Violin Making, with Her Mother and Sisters.



Karoly de Ferenczy.



One of Alvinia de Ferenczy's Violins Completed.



Doing the "Purple" or Inlaying.

To be eighteen years old, very pretty, possessed of a wonderful talent and a wonderful secret worth tens of thousands of dollars, would seem enough to turn any girl's head.

The particular young woman, however, who has all this good fortune also has a very level head on her shoulders. She is the only woman violin maker in the world, and she makes violins that sell for hundreds of dollars.

Alvinia de Ferenczy has set up a workshop of her own at No. 101 West Sixtieth street. There, in a room flooded with sunshine, the writer found this radiant young woman in her artistic working apron bending over her task. She is a decided blonde, of the Teutonic type, with a round, dimpled face, winsome expression and charmingly ingenious manners.

thing else. As a small child she never played with dolls or enjoyed other childish amusements, but at The Hague, where much of her early life was passed and where her parents obliged her to attend school, the moment her lessons were over, back she flew to the shop, quite content to putter around her father's work bench and watch him at his work.

The violin maker paid little attention to the child. He did notice that she saved and glued and oiled, just as he was doing, but supposed she was constructing some plaything for herself. What was his astonishment one day when she described him by holding up a violin in miniature, perfect in every detail, her own work.

It is needless to say that the artist father's delight knew no bounds. Even his most advanced pupil could produce nothing like it. Soon after this Ferenczy moved to his old home at Budapest, Hungary, where he opened a large workshop. He taught a large class of young men his art, but not one among the number ranked in talent with his little ten-year-old sixteen haired daughter.

He first set her to repairing violins, but she soon became so expert that she progressed still further.

From repairing cracks, putting in new backs, necks and tops, she began to make F holes and a year later was set to making full sized violins. At twelve she completed her first order wholly independent of her father.

Now she constructs violins of beautiful tone and

mirrors the younger man's resourcefulness, and the conversation concluded by the latter's swearing he would never give away the secret.

And now this valuable secret, which has meant so much to two famous violin makers, is known only to this pretty girl. She, however, fully appreciates the heritage that has come to her, for she loves her art and her violins better than anything else.

"For the sides I take a straight piece of wood like this and with a hot iron mould it until the sides are fitted to the blocks. Then I take two long pieces of thick wood and cut them to a certain size for the back and top. The back must be cut and fitted to the sides. The top is just like the back, excepting that it has the F holes and base bar. It is a great trick to get both the top and back just the requisite thickness.

"I presume the base bar is the most important factor in making a violin, for unless it be of just the correct thickness and shape much of the sweetness of the instrument will be destroyed. As soon as the

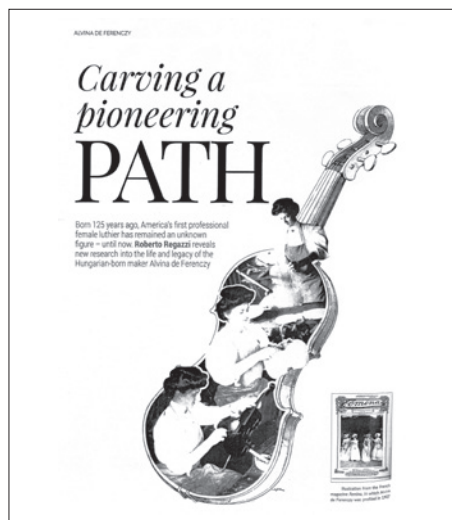
„Az egyetlen hegedűkészítő nő” címmel, a Los Angeles Sunday Herald 1908. november 29-i számában megjelent újságcikk

nagyobb részét töltötte, és ahol szülei iskolába adták –, amikor elkészült a leckéjével, rögtön rohant a műhelybe, és jól el volt azzal, hogy édesapja munkaasztalánál tett-vett, és figyelte, hogyan dolgozik. A hegedűkészítő nem igen törődött a gyerekekkel. Persze észrevette, hogy fűrészel, enyvez, és csiszol – úgy, ahogy ő csinálta –, de azt hitte, magának farigcsál valami játékot. És mekkora lett a csodálkozása – és ez valósággal felvillanyozta –, amikor egyszer csak a kislány egy saját maga által készített, kicsiny hegedűt tartott a kezében. Egészen olyan volt, mint egy igazi hegedű. Nem kell bizonygatni, hogy a hegedűkészítő apa boldogsága határtalan volt. Ilyesmire még legügyesebb tanonca sem volt képes. Nem sokkal később Ferenczy Károly visszaköltözött régi budapesti lakásába, ahol nagy műhelyt nyitott. Sok fiatal tanulót vett fel, oktatta őket a mesterségre, de tehetség dolgában egyikük sem versenyezhetett 10 éves, szőke kislányával. Először a hegedűk javítását bízta rá, de szakértelme nemsokára még tovább fejlődött. A repedések javítása, az új hátlapok, nyakak és fedőlapok behelyezése után f-lyukakat kezdett faragni, és egy év múlva már felnőtt méretű, egész hegedűk készítését kapta feladatként. Tizenkét évesen kapta első megrendelését, amit már teljesen önállóan készített el. Most pedig szép hangú, bámulatosan strapabíró hegedűket készít. Ismert muzsikuskok játszanak rajtuk itt nálunk és Európában, és mind-egyiknek nagyszerű hangja van. Azt mondja,

hogy ez elsősorban a csodálatos lakknak köszönhető.

A lakk titkát Ferenczy Károly akkor fedezte fel, amikor Bécsben, Zach Tamás híres műhelyében dolgozott. A titkot Zach magával akarta vinni a sírba, és nem tárgított ettől semmiféle rábeszélés hatására sem. Az egyik nap Ferenczy meghallotta, hogy mestere újabb alapanyagért küld valakit, ami a lakkhoz kellett. Végre eljött az ő ideje. Követte az embert, és amikor az kijött a gyógyszer- és vegyeskereskedésből, belépett az üzletbe. Mondta az elárúsítónak, hogy Zach úr újabb adagot kér az előbb rendelt készítményből, mivel az nem elegendő. Kérését az eladó habozás nélkül teljesítette. A sikeres akciót követően Ferenczy rendkívül boldogan távozott. Ez volt az alapanyagokat tartalmazó preparátum, viszont igen bonyolult volt az összetétele. Ekkor ismét a diplomácia vezetett eredményre. Ferenczy rábeszélte Zach szállásadóját, hogy 20 márka borralaló ellenében rejtsen el őt egy közeli kamrában. Ez meg is történt, és miután a fiatalember a megszerzett tudás birtokában távozott, hosszan tartó, kemény munkával sikerült előállítania a lakkot. Visszament az idős mesterhez, és mutatta neki az eredményt. Zach először éktelen haragra gerjedt, de amikor Ferenczy elmondott neki mindent, a fiatalember talpraesettsége csodálatot váltott ki belőle, és megeskette, hogy nem fogja tovább adni a titkot. Ezt a felbecsülhetetlen értékű titkot, amely oly sokat jelentett két híres hang-

szerkészítőnek is, csak ez a csinos leány ismeri. Ő viszont nagyra értékeli az örökséget, amit kapott, mert minden másnál jobban szereti mesterségét, és az általa készített hegedűket. Szíve nagy bánata, hogy egy sem maradt édesapja hegedűiből, és nem tudja megmutatni, milyenek voltak a munkái. Édesapja hegedűi mintegy 1000 dollárért keltek el, ami szokatlanul magas ár egy új hangszerért. Hiába próbálta ezeket visszavásárolni tulajdonosaiktól, olyan magas összeget kértek, hogy szinte lehetetlen volt őket visszavásárolni. De titkos vágya, hogy amint ő is olyan híres lesz mint az édesapja, megvesz egyet közülük, kerüljön bármennyibe is. „Nem nehéz megfelelő módon kiformalni a fát?” – kérdezem tőle. „Ehhez időre és türelemre van szükség” – válaszolja, miközben egy éles késsel ügyesen f-lyukat farag a munkában lévő hangszerbe. „A nyers faanyagot lapokra kell felfűrészelni, de én általában magam formálom ki, hogy minél tartósabb legyen. Ha siet az ember, ezzel időt és türelmet takarít meg. Minden jó hegedűkészítő tudja, hogyan kell kiformalni a tetőt, attól függően, hogy milyen fából dolgozik. Másképpen kell nyúlani a kemény fához, és másképpen a puhához. Nagyon fontosak a saroktőkék, ezekből hat van, és ezeket hozzá kell enyvezni a mintadarabhoz. Éles vésővel kell kivágni őket, hogy illeszkedjenek a hegedű alakjához. Közülük négy ugyanolyan méretű, kettő pedig az előbbiektől eltérő nagyságú, de utóbbiak egymástól is különböznek. Alapve-



Roberto Regazzi cikkének címlapja, amely a 17 éves Ferenczy Alvinát ábrázolja munka közben. A kép a párizsi Femina magazin 1907. november 1-i számában jelent meg

tően fontos, hogy tökéletesek legyenek, különben nem lesz szép a hegedű formája.” „A hegedű oldalához, a kávéhoz egyenes vonalú fát használok, amilyen ez itt, és forró vassal formálom ki, amíg az oldalak nem illenek pontosan a saroktökhöz...A fedél olyan, mint a hát, csak rajta vannak az f-lyukak és mennyezeti gerenda. Az igazi fortély abban van, hogy mind a fedél, mind pedig a hátlap kapja meg a szükséges vastagságot. Úgy vélem, hogy a hegedűkészítés során a gerenda a legfontosabb tényező, mert ha nem eléggé vastag, és a formája nem megfelelő, tönkre teszi a hangszer kellemes hangját. Amikor a ragasztott részek kiszáradtak, elkészítem a szegélydíszítést – ez az ébenfa- és javorfa-csík behelyezését jelenti –, ami sokak hiedelmével ellentétben nemcsak díszítésre való, hanem arra is, hogy a hangszer hosszában ne repedjen meg. Amint ezzel elkészülök, a hangszer már készen áll a befejezéshez: ez a fogólap beillesztését, a lakkozást, a láb és a kulcsok behelyezését jelenti. A lakkozás hosszabb időt vesz igénybe, mert hat-szor vagy hétszer kell rákenni, és minden esetben habkővel és olajos csiszolást kell alkalmazni. A lakkozáskor szükség van elegendő napfényre, ezért választottam műhelynek ezt a helyiséget” – és miközben ezt mondja, rávillan szép fejére a nap sugara, és ennek következtében olyan kép tárul elém, mintha egy művész ecsetje festette volna. „Utána a kulcsok, a láb és a húrok következnek, és már majdnem készen áll a hangszer. Már csak egy tennivaló marad.”

És a hegedűkészítő ekkor – megbocsátható büszkeséggel – ráírja egy kis cédulára: „Készítette Alvina de Ferenczy”. Szívfájdító pillantást vet a cédulára, és szeme könnyel telik meg. Mert azon ennek kellene állnia: „Készítette Károly de Ferenczy” – de ő már nem csi-

nál többé hangszereket. Művészete azonban öröklődik ebben a magas, sudár leányban, aki az ő zsenialitásának hatására, és mesterségének túlradó szeretetével, olyan emlékművet állít édesapjának, amire ő is büszke lenne.

Roberto Regazzi: Járatlan ösvényen utat törve

A hegedűkészítés történetében az elmúlt 500 évben a férfiak domináltak. A nők számára egészen a múlt század közepéig nehézségekre ütközött, hogy bármely mesterségben önállóságra tegyenek szert, és úgy tűnik, a hangszerész szakma még ennél is elutasítóbb volt. De mintha csak általános szabály lenne, mindig akadnak kivételek. A magyar származású Ferenczy Alvina élete és pályafutása is azt bizonyítja, hogy a vonóhangszer-készítés már a 20. század elején járható út, életképes foglalkozás volt a nők számára. Amikor néhány évvel ezelőtt életének történetét megismertem, meglepetéssel láttam, hogy neve hiányzik az összes, hegedűkészítés történetével foglalkozó lexikonból. Tény azonban, hogy már életében bizonyos fokú ismertségre tett szert, és a korabeli lapokban számos cikk jelent meg életéről, pályafutásáról, és az általa készített hangszerokról. Mivel ő volt az Új Világban az első hivatásos hegedűkészítő a hölgyek közül, megérdemli, hogy nagyobb ismertségre tegyen szert a hangszerkészítés történetében. 1890. január 16-án született Németországban. Egy magyar bárónak, Ferenczy Tomaszovszky Károlynak (1863–1908) volt a legidősebb leánya.

Amint Gudenus Jánostól megtudtuk, Ferenczy T. Károly nem volt magyar báró. Tény azonban – és a nemességi partikulával kiegészített, „de Ferenczy” (von Ferenczy) családnév is erre utal –, hogy éltek Magyarországon nemesi előnevet használó Tomaszovszky családok. Mivel Karel Jalovec katalógusa (1967) Ferenczy T. Károlyt Karl F. Tomasivski néven is említi, lehetséges, hogy valamelyik lengyel felmenőjük volt a családi hagyomány szerint báró. A Tomasz (Tamás) szóból származó, lengyel eredetű, Tomaszewski családnév Munkács környékén megtalálható szlovák (Tomašovský) Magyarországon pedig Tomaszovszky-változatban is. Benedek Péter kutatásai szerint – lásd „A magyar hegedűkészítés története” című könyvét –, édesapja és nagybátyja (Ferenczy Sándor 1859–1936) is hegedűkészítő volt. Mindketten az ismert hegedűkészítő, Zach Tamás bécsi műhelyében dolgoztak. Egy másik rokon, Alexander Ferenczy szintén onnan ismert, hogy ő is Zach műhelyében volt öt évig. Ferenczy Sándor Josef Mönnig műhelyében is dolgozott, mielőtt az osztrák fővárosba ment, Lemböck Gáborhoz. (Regazzi figyelmét itt

elkerülte, hogy Ferenczy Sándor és Alexander Ferenczy ugyanaz a személy. Ferenczy Sándor Josef Mönnignél tanult Budapesten, majd Bécsbe ment Zach Tamáshoz, ahol öt évig volt, de dolgozott Lemböck Gábornál is. 1879-ben már mesterként nyitotta meg műhelyét Debrecenben, ahol hat évig működött. Utána Budapestre költözött, és onnan 1900 körül ment Bécsbe.)

Ferenczy Károly dolgozott Schunda Vencel Józsefnél is – nála számos hegedűt készített –, és 1888 körül Berlinbe ment. 1895-ben átköltözött Rotterdamba, majd Hágában kezdett dolgozni. Amint az újságcikkekből kiderül, Ferenczy Alvina éppen ekkor, hat éves korában került kapcsolatba a hangszerkészítéssel. A Femina francia magazin 1907. november 1-én azt írja erről, hogy fát szokott elcsenni apja műhelyéből, hogy játékhagedűket faragjon belőle. Bár egy hegedűkészítő lányai esetében nem számít rendkívüli dolognak, ha figyelik édesapjukat munka közben, az viszont már kevésbé megszokott, hogy maguk is kezükbe veszik a szerszámokat, és a saját elképzelésük szerint faragnak valamit, különösen a 19. században.

Miután Ferenczy Károly rövid időre visszatért Budapestre – ahol sikertelenül próbálkozott műhely alapításával és tanoncok felvételével –, elhatározta, hogy családjával együtt New Yorkban telepszik le. Az Ellis szigeten lévő Bevándorlási Hivatal adatai szerint 1905-ben érkezett ide és telepedett le állandó lakosként, de az pontosan nem derül ki, hogy felesége és gyermekei mikor érkeztek ide. Ekkor 42 éves volt, és a Hivatal bejegyzése szerint „születési helye N. Szöllös, Magyarország” – ez valószínűleg Szőlös-Halom, Budapest közelében. (Nem tudjuk, mire alapozta ezt a feltételezést Regazzi, hiszen a bejegyzés alapján Nagyszöllös lehetett a szülőhely. Ilyen település viszont három is volt akkoriban Magyarországon: 1. Veszprém megyében, Noszlop közelében, 2. Beregszász környékén 3. Kis-Küküllő megyében.) Röviddel ezután – főként egészségi okokból – Ferenczy Károly a szárazabb éghajlatú Kansas City-be költözött. Mindmáig a Tribune cikke az utolsó a felkutatott írások sorában, amelyből részleteket tudhatunk meg Ferenczy Alvina korabeli hangszerkészítői tevékenységéről. Második leánya, Eugenia 1918-ban született, és egyetlen fia, az ifjabb William pedig 1923-ban, egy 1930-as New Yorki összeírás szerint. 1927-ben Alvina neve a New Jersey-ben lévő Plainfield város lakóinak névjegyzékében szerepel, amely mintegy 30 mérföldnyire van Brooklyntól.

Amikor családjával Amerikába érkezett, Alvina már elkészítette első, kicsiny méretű hegedűjét. 1906 decemberében a Music Trade

Review arról számol be, hogy hangszerjavítóként dolgozik apja Kansas City-ben lévő műhelyében, és akkoriban fejezte be negyedik, egész méretű hegedűjét, amit cremonai modell alapján készített. A Denver Post „Az egyetlen hegedűkészítő nő” című cikke szerint 25 dollárt (mai pénzre átszámítva mintegy 1000 dollárt) kapott azért, mert megjavította azt az egyik denveri lakos tulajdonában lévő régi hegedűt, amit egy híres hegedűkészítő készített. A beszámoló így végződik: „Reméli, egy napon mindenütt elismerik majd a munkáját a nagy hegedűsök, és nekik is készíthet hangszert” – és ez ösztönzést adhat a fiatal amerikaiak számára is.

A Párizsban, 1907-ben megjelent Femina című lapban közölt riportban ennél is tovább ment. Elárulta, hogy készül átvenni édesapja műhelyét, és említette, hogy nemrég Denverbe költöztek. A cikk részletesen leírja, hogy „egy világhírű hegedűs” – valószínűleg Alexander Saslavsky, aki 1907-ben Colorado City-ben is fellépett – a turnéja során azt tapasztalta, hogy Guarneri hegedűjét igen megviselte a hosszú utazás. Először visszautasította, hogy hangszere denveri hegedűkészítők kezébe kerüljön, „akik csak bendzsó javításához értenek”. Végül mégis otthagyta a hegedűt két órára Ferenczy Károly leányánál, majd kijelentette, hogy sokkal teltebb, zengőbb lett a hangja, mint azelőtt bármikor. Így szólt: „És egy 17 éves leány művelte ezt a csodát? Híressé foglak tenni.” Ennek az lett a következménye, hogy megrendeléseinek száma megnőtt a Coloradóban lévő befektetők körében, és megállapodást kötött egy New Yorki alapítású céggel (valószínűleg a H. Ditson, a Carl Fischer vagy a John Friedrich céggel), a hangszerek eladásának kizárólagos jogáról.

Amikor édesapja 1908. július 20-án meghalt, a 18 éves Alvine de Ferenczy rögtön visszaköltözött New Yorkba. De nyilván nem a cég ajánlata csábította, hanem az, hogy saját műhelyt nyisson a következő cégjelzéssel: „Alvine M. Deferenczy 101 W 66th Street”. Nem sokkal később terjedelmes írás jelent meg életéről a San Antonio Gazette, majd a rákövetkező napon a Los Angeles Sunday Herald című lapokban. A térség utánozhatatlan stílusában íródott cikk Ferenczyt „igen szépnek, nyúlánk természetnek és kimondottan szökének” (germán típusú szökének) írja le, „akinek kerek arca van, benne gödröcskével, tört akcentussal beszél angolul, szeretetre méltó az arckifejezése, bájosan őszinte a modora, és dolgozószobáját napfény árasztja el”. Úgy tűnik, akkoriban igen jó vásárlói körrel rendelkezett mind az Egyesült Államokban, mind pedig Európában, és hangszerei több száz dollárért keltek el (mai áron mintegy 15.000–25.000 dollár körül). Ha-

vonta átlagosan két hegedűt készített: az 1742-es „Cannon” (ágyú) Guarneri del Gesu”-t és a „Sarasate” Stradivariit használta modellként. A Gazette szerint még mindig azt a Magyarországról hozott, 250 éves lucfenyőt használta, ami édesapjától került hozzá, aki elárulta neki az általa használt lakk receptjét is, mielőtt meghalt. Úgy tűnik, ez a lakk hat vagy hét rétegből állt, amelyek között olajos és habkőves lecsiszolást alkalmazott, és a napon szárította ki. Maguk a hegedűk egy belső profilozó minta segítségével készültek, a szegélydísz pedig a művelet végén került rájuk.

Egy hirdetés szerint 1909-ben Ferenczy import üzletágot alapított, amelynek keretében olasz, francia és német hegedűk behozatalával is foglalkozott, miközben tovább készítette saját hegedűit. Nem sokkal később azonban változás történt életében: házasságot kötött William Edward Moore-ral, aki 1888-ban született New Yorkban. Az összeírási adatok szerint első gyermekük, Elinor 1911-ben született. Életének erről az időszakáról kevés információval rendelkezünk, kivéve a New York Tribune 1914. januárjában megjelent cikkét, amely közli a család új lakcímét: 305 Lefferts Avenue, Brooklyn. A cikk szerint Ferenczy még ekkor is készített hangszereket, és az újságíró idézi, mit mondott róla egy hegedűkészítő a 42. utcában (New York W 42nd Street), akinek neve a cikkben nem szerepel: „Ő a szakavatott mester; nagyon szép hegedűket készít; ismeri a hegedű lelkét, mint ahogy az édesapja is ismerte; ügyes kezű asszony”. Az újságíró ezután átment a Lefferts Avenue-ra, ahol kicsiny műhelyt talált... az egyik sarokban egy hatalmas szekrény, benne nyolc fiókkal, amelyek tele voltak különös, finoman kidolgozott szerszámokkal. Az asztalon két hegedű feküdt kész állapotban, és a közelben volt egy nem teljesen befejezett hangszer, fáján a varázslatos lakkal, amely féltve őrzött titka a Ferenczy családnak. Legközelebb csak tíz évvel később bukkanunk a nyomára a Westfield Leader 1937. augusztus 26-án megjelent egyik hirdetésében, amelynek feliratából megtudjuk, hogy a 46 éves hölgy váratlanul új tevékenységbe kezdett: „Alvina F. Moore Homemade Pastry” – Alvina F. Moore házilag készült süteményei.

Az egy évvel később, ugyanitt megjelent közlemény megerősíti, hogy Alvina F. Moore és Ferenczy Alvina ugyanaz a személy, de az sajnos nem derül ki belőle, miért változtatott foglalkozást. „Alvina Moore főként az ízletes falatok kutyvasztójaként ismert Westfield lakói körében, és hírneve jelentős üzleti tevékenységet eredményezett” – írja a Leader 1938. május 26-án. „Azonban csak kevesek előtt ismert, hogy a mosolygós, kedves Moore

asszony eközben tudatában van annak is, hogy már 18 éves korában – mint az egyetlen hegedűkészítő nő – már nemzetközileg ismert volt... Fritz Kreisler játszott az egyik hegedűjén, és vásárlói között volt Harold Bauer és David Mannis. Több barátja is van a mai híres muzsikuskok között... Ugyan megőrzött egy kis mennyiséget a cremonai lakkból, de a sors könyvében úgy volt megírva, hogy az már ne kerüljön felhasználásra.”

Ferenczy Alvina tovább működtette süteményes boltját a New Jersey államban lévő Westfieldben, majd a szomszédos Cranfordban. 1944-ben a Floridában lévő New Smyrna Beach-be költözött, és ott élt még 27 évig, 81 évesen, 1971. május 13-án hunyt el a Florida állambeli Volusia megyében. Férjét négy évvel élte túl. Eugénia leánya 2008-ban halt meg, 90 éves korában. Amikor ez a cikk nyomdába került, Ferenczy Alvina egyik unokája kapcsolatba lépett Andrew Dipperral – a cikkünkhöz felhasznált forrásanyag egyik felkutatójával –, és közölte, hogy a nagymamája által készített utolsó hegedű az ő tulajdonában van, valamint az a hangszer is, amit Alvina a leendő férje, William Edward Moore számára készített, amikor először találkoztak. A kiterjedt kutatásnak köszönhető, legutóbbi felfedezés talán fényt deríthet arra, hogy miután hegedűkészítőként, hangszerjavítóként és kereskedőként számos sikerben volt része, az 1920-as években miért hagyott fel a hangszerkészítéssel. A hangszerkészítői tevékenységének időszakában megjelent cikkek különösebb lelki-furdalás nélkül állítják, hogy „ő az egyetlen hegedűkészítő hölgy a világon”. Az mindenestre valószínű, hogy ő volt akkoriban az egyetlen hivatásos hegedűkészítő nő az Egyesült Államokban, bár lehetek még mások is, akik kevésbé megalapozott üzleti körülmények között dolgoztak. 1907-ben, a San Francisco Sunday Call-ban riport jelent meg, amely a kaliforniai San José-ban élő Grace Barstow hegedűs hölgygel készült, akinek kaliforniai vörösfenyőből sikerült elkészítenie hat hegedű fedőlapját. 1920-ban, a Brooklyn Daily Eagle állítása szerint „az Ohio-ban lévő Norwalkban élő J. W. Klein asszony az egyetlen hegedűkészítő nő Ohio-ban, sőt valószínűleg az egész Egyesült Államokban” – mely állítás azonban sejtet némi iróniát, figyelembe véve, hogy akkoriban valószínűleg Brooklynban lakott Ferenczy is. Kétségtelen azonban, hogy Ferenczy Alvina úttörő szerepet játszott az Amerikában még csak kialakulóban lévő hegedűkészítés terén, és abban az időben nyitotta meg saját műhelyét, és alakított ki önálló tevékenységet, amikor ilyesmi egyáltalán nem volt megszokott a hölgyek körében.

Közreadta: Rakos Miklós